

**Анотация на материалите по чл. 76 от ПРАСПУ,
включително самооценка на приносите**

За участие в конкурса за академичната длъжност “професор“ по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки; професионално направление 3.3. Политически науки (Теория на международните отношения) представям селектиран списък от научни трудове както следва: две монографии, три студии и две статии.

I.Монографии:

1. Стратегическото съперничество в началото на 21 век.

Издателство „Св. Иван Рилски“, Минно-Геоложки университет. София, 2018 г., 404 стр.

2. Стратегическата стабилност. София, Издателство „Св. Иван Рилски“, МГУ. София, 2014 г. , 276 стр.

II.Студии:

1. Крим: геополитически последици, сценарии и перспективи. Сп. Политологични изследвания, Том 2. Университетско издателство „П. Хилендарски“, Пловдив 2015 г.

2. “Krimnash”: Is the Cold War Over? In: Open Access Library Journal, 2016 N 3

3. Американско-руските отношения в първите години след Студената война. Философски студии. София, 2013, част 5

III.Статии:

1.Севернокорейската ядрена програма и отношението ѝ към сигурността в Източна Азия. Сп. „Политологични изследвания“, Том 1. Университетско издателство „П. Хилендарски“, 2013 г.

2. Украинската криза: геополитически последици и възможни сценарии. В: Сборник с доклади „Времена на несигурност и рискове: възможности и перспективи на развитие“. Университетско издателство „П. Хилендарски“, Пловдив, 2015

I.Монографии.

Двете представени за конкурса монографии са посветени на глобалните процеси на международната сцена от началото на 21 век. Централен обект на изследванията ми в тази област е стратегическото съперничество между глобалните сили, силовите (военнотехнически) елементи на това съперничество, доктрините и стратегиите, върху които е построено, а така също геополитическите и геостратегическите последции от него за международните отношения.

1.Монография „Стратегическото съперничество в началото на 21 век“, София, 2018 г., 404 с.

В началото на второто десетилетие на 21 век световната политическа сцена е изпълнена с регионални кризи и конфликти. Тези кризи действат паралелно, затихват и се усилват, наслагват се една върху друга подобно на явлението „интерференция на вълните“ във физиката, имат различен интензитет и продължителност на отделните си фази. В своята цялост те формират среда за сигурност много по-комплексна, по-динамична и непредсказуема от средата за сигурност на биполярния модел, установен след края на Втората световна война. Регионалните кризи в Югоизточна Азия (генерирана от севернакорейската ядрена програма със стратегически компонент в нея); в Близкия Изток (след т.нар. революции от типа „арабска пролет“ и по-късно кризата в Сирия и действията на терористичната организация ИДИЛ); на Европейския континент (по границата между Украйна и Русия в зоната на Донбас, Донецк и Крим) и други по-слабо влиятелни локални конфликти сериозно застрашават мира на планетата. Всички те имат няколко общи геополитически и геостратегически характеристики:

а) те са във фаза на ескалация

б) с тях са ангажирани не само усилията на ООН, но, директно, политиките, дипломацията, военните възможности и геостратегиите на глобалните ядрени сили и икономики;

в) тези кризи ще бъдат продължителни и, поради изострянето на геостратегическото съперничество на глобуса в началото на 21 век, тяхното решаване няма да бъде лесно за международната общност.

Казаното означава, че през следващото десетилетие ще бъдем свидетели на по-плавно или по-бързо ескалиращо геополитическо, икономическо и геостратегическо съперничество на световната сцена. Възможно е, това съперничество да ерозира съществено световния ред, установен след края на Студената война.

След анексирането на Крим от Русия (февруари 2014 г.) отношенията между Вашингтон и Москва рязко се изостриха. Същевременно, за времето 2000 – 2018 г. Китай увеличи над *шест пъти* своя военен бюджет, който вече е втори в света след този на САЩ. Настъпи рязка промяна в политическото лидерство на САЩ след изборите за президент на страната от 2016 г. Владимир Путин бе избран за поредния шест годишен мандат начело на РФ. Конгресите на китайската комунистическа партия (ККП) зададоха нов курс в развитието както на икономиката, така и на военната сфера на тази държава. Тези и редица други ключови политически, икономически и военно-стратегически фактори, дават основание за извода, че след 2017 - 2018 г. е налице тенденция към дълбока промяна на световната геополитическа сцена. Еднополярният момент, установен непосредствено след края на Студената война, постепенно се измества от *тенденция към формирането на свят с три световни сили: САЩ, Китай и Русия*. Монографията изследва стратегическото съперничество между тези три глобални играчи в началото на 21 век. Изследователската ѝ задача е да дефинира параметрите на това съперничество, като използва теорията на международните отношения и военната теория да оцени възможностите на всяка от тези сили и да изведе водещите тенденции за международните отношения в близко- и средно-срочна перспектива. Тя е структурирана в пет глави, увод и заключение.

Уводът (с. 11- 23) очертава границите на изследването в контекста на серия дълбоки политически промени в политическите елити,

стратегии за национална сигурност и военните доктрини на САЩ, РФ и КНР. Взети заедно те дефинират отчетливо тенденцията на ново съперничество, различно от двуполюсното противопоставяне в периода на Студената война и първото десетилетие след нея. От тази гледна точка следва изводът, че времето след края на Студената война може да бъде условно разделено на два периода, като водоразделът между тях е Крим и кризата в Украйна. От строго теоретична гледна точка, стратегическото съперничество по принцип генерира нов световен ред. Днес, все още сме далеч от формирането на нов световен ред, тъй като, за разлика от САЩ, световният лидер след края на Студената война, останалите две глобални сили Китай и Руска Федерация не са в състояние да предложат нито нов икономически модел, който да бъде възприет като базисен за по-голямата част от развитите в света държави, нито нов политически ред, нито нов комплекс от ценности, алтернативни на света на победилата в Студената война западна либерална демокрация.

Глава първа (с. 23 – 54) изследва средата за сигурност и ключовите тенденции в нея. Централен пункт е *тезата* за смяна на самата структура на архитектурата за сигурност, което имплицира дълбоки геополитически последици, икономически, военни и други последици. Аргументирана е, така също, *тезата*, че светът навлиза в параметрите на ново, в структурно отношение, съперничество. Като са анализирани внимателно стратегическите документи и приоритети на трите световни сили, а така също официалните изявления на техните лидери и държавни ръководители е формулиран извода, че те съзнателно приемат това съперничество и през следващите години ще мотивират държавите си за успех в него.

Глава първа дефинира зоните на нестабилност на световната сцена днес. Процесите, протичащи в тях ще оказват съществено влияние върху международните отношения. Така средата за сигурност през идните години ще бъде формирана от три зони на геополитическа нестабилност, и съперничеството на три световни сили за влияние върху тях.

Глава втора (с.54 – 112) изследва параметрите на новото съперничество. Аргументирана е тезата, че за разлика от лансираните през последното десетилетие концепции главно в американската и европейската теория за международните отношения, които слагат акцент върху така наречените мека и интелигентна сила, светът се връща към силата и силовия компонент в международните отношения. В контекста на новата конфигурация на силата са изследвани промените в разбирането на ключовите компоненти на отношенията между глобалните сили: стратегическа стабилност, ядрено възпиране, ядрен паритет. Главата завършва с изследване върху отражението, което тази променена среда за сигурност оказва върху самата стратегическа теория. Промяната в стратегическото мислене налага и нови силови инструменти в сферата на сигурността и съперничеството, които са посочени в заключителния пети параграф на тази глава.

Монографията изследва, както вече бе отбелязано, стратегическото съперничество и затова в следващите части фокусът на изследване е именно върху компонентите и инструментите на този вид съперничество.

Глава трета (с.112 – 275) изследва детайлно Глобалната система за противоракетна отбрана (ПРО) на САЩ, системата за Въздушно-космическа отбрана (ВКО) на Руска Федерация (РФ) и състоянието на стратегическия комплекс на Китайската народна република (КНР). Акцент в изследването е дестабилизиращия ефект върху стратегическата стабилност на американската система. Специално внимание е отделено върху най-новата оперативно-стратегическа концепция на САЩ за „Незабавен глобален конвенционален/ядрен удар“. Внимателно е изследвано влиянието на системата върху стратегическата среда през второто десетилетие на този век. Втората част на главата анализира руската система за ПРО. Специално са изследвани теоретичните позиции на двете най-влиятелни в руското стратегическо мислене експертни общности – тази на военните, групирана около влиятелните руски неправителствени центрове за стратегически анализ и тази на академичната общност, групирана около Руската академия на науките,

Института за световна икономика и международни отношения (Москва), Московския държавен университет и др., която тясно работи по съвместни проекти, изследващи мира и международната сигурност с водещи американски стратегически центрове като Университета Станфорд, Фондация за изследване на международния мир „Карнеги“ и др. Такъв е, например, американско-руският проект „Щит и меч“, аргументиращ научно радикалната констуктивистка теза, че стратегическа стабилност може да бъде постигната при близко до 100% ядрено разоръжаване на всички страни, притежаващи ядрено оръжие.

Последната част на глава трета изследва стратегическия потенциал на Китайската народна република (КНР), общата политика на Пекин по отношение ядреното възпиране, стратегията и приоритетите, които Китай си поставя в стратегическото съперничество със САЩ и РФ. Аргументирана е тезата, че за разлика от Вашингтон и Москва, КНР извежда в приоритет номер едно не ракетно-ядрената надпревара с тези свои съперници, а икономическото развитие на държавата. В тази връзка, въпреки че непрекъснато увеличава разходите за отбрана, китайското политическо ръководство е заинтересовано не толкова от изостряне на съперничеството, колкото от осигуряването на времеви хоризонт от две или повече десетилетия за китайската държава, през който основен приоритет ще бъде икономиката. Това отличава Пекин от Москва. За Кремъл формулата бе: посредством рязко нарастване на военната си мощ, Русия да се завърне на световната сцена като равностоен на САЩ глобален играч. Конгресите на КНР поставят друг приоритет: създаване през следващите десетилетия на стабилно общество с „просперираща средна класа“, паралелно с развитието на проблемите на сигурността и отбраната.

Глава четвърта (с. 281 – 333) частично повтаря изводите от изследването върху стратегическите ядрени сили, предприето в монографията „Стратегическата стабилност“. Избрал съм тази методология за постигането едновременно на по-голяма дълбочина, комплексност и актуалност на изследването. Тук, за първи път в България,

е предложен обстоен анализ на ядрения комплекс на третата глобална ядрена сила днес Китай. За първи път в българската научна литература са изследвани китайските ядрени способности, структурата им, прогнозирана е перспективата им за развитие през следващите години, направена е оценка на тяхното съотношение с ракетно-ядрените комплекси на двете ядрени *суперсили* САЩ и РФ и пр. Формулирана е *тезата* за нарастващо съперничество между САЩ и КНР в зоната на Азиатско-Тихоокеанския регион.

Глава четвърта изследва, така също, динамиката на стратегическите ядрени триади (с. 320 - 325) на трите световни ядрени сили, като дефинира структурата на новата ядрена триада след Студената война, която САЩ изгражда. Тя включва радикално нови компоненти, което дава основание за формулиране на *тезата* за промяна в парадигмата на възпирането (с.137 - 183). Иначе казано, ядрената парадигма на Студената война се измества от нова парадигма, притежаваща структура, различна от структурата на ядреното съперничество през Студената война.

Главата завършва с изводи относно стратегическото съперничество днес между Китай, Русия и САЩ.

Глава пета (с.333 - 366) изследва глобалното съперничество в началото на 21 век върху основата на изводите от цялостното изследване в предишните глави на монографията. Главен фокус на пета глава е както структурата и компонентите на новото съперничество, което води към формирането на *триполярен модел на международните отношения с доминиращ силов фактор в него*, така и към прогнозиране на възможните следствия и влияния на този нов модел върху международните отношения в краткосрочна и средносрочна перспектива. Тук е представена в изчистен теоретичен вид, т.е. освободена от емпиричните и технологични данни, присъстващи в глави трета и четвърта, базовата идея на монографията, а именно, че след 2017 - 2018 г. светът навлиза в нова конфигурация на международни отношения, в които доминира геополитическото и стратегическо съперничество между три глобални ядрени сили САЩ, РФ и КНР. Дефинирана е структурата на това ново

съперничество с доминиращи неговата динамика две ядра: геостратегическо и икономическо.

В специален анализ в края на глава пета е направена оценка на най-новата идея на ЕС в областта на колективната сигурност и отбрана. Ядрените стратегии на трите световни ядрени сили, извеждането на силовия компонент при защита на техните интереси на международната сцена поставя сериозни проблеми пред Европейския Съюз. Тезата, развита в тази част на монографията е, че в контекста на съвременната среда за сигурност и динамика на международните отношения, ЕС е изправен пред избора между два основни сценария. Първи сценарии: висока зависимост на европейската отбрана от НАТО и респективно, от стратегическите ядрени сили и системата за Глобална ПРО на САЩ, които относително евтино и високо надеждно са в състояние да гарантират европейската отбрана. Недостатък на този сценарии е, че ако го следва въпреки статуса си на световна икономическа сила, ЕС рискува да остане регионална сила в геополитически и геостратегически план. Втори сценарии: развитие на самостоятелна ядрена програма за възпиране в рамките на идеята за „Европейска отбрана“. Този сценарии е радикален, скъп и ще отнеме повече от едно десетилетие, за да бъде постигнат, но ако бъде реализиран, ЕС ще се превърне в самостоятелна четвърта глобална ядрена сила с произтичащите от това геополитически и стратегически предимства.

Заключението (с. 366 – 380) резюмира цялостното изследване като акцентира (1) върху параметрите на геостратегическата динамика, задавана от новата геополитическа структура на световната сцена и (2) върху тенденцията за смяна на стратегическата парадигма (теза за първи път формулирана в монографията „Стратегическата стабилност“, 2014 г. и обстойно развита в дисертацията ми за получаването на научната степен „доктор на науките“, 2016 г., ВА „Г. С. Раковски“).

По-важни научни приноси:

- ✚ За първи път в България е дефинирано ново стратегическо съперничество, базирано върху нова структура (тенденция към триполярност) на световната архитектура за сигурност;
- ✚ Изследвани и дефинирани са геополитическите и геостратегическите параметри на новото съперничество. Дефинирани са главните тенденции и последици от стратегическото съперничество между САЩ, РФ и КНР за международните отношения;
- ✚ Изследвана е стратегическата парадигма в началото на 21 век с нейните базови елементи и е определена нейната динамика;
- ✚ Изследвани са стратегическите ядрени триади на САЩ, РФ и Китай и съществуващия баланс между тях.
- ✚ Изследвана е ролята на стратегическия триъгълник САЩ – РФ – Китай и е направена прогноза относно неговата роля в развитието на международните отношения.

В монографията са аргументирани следните по-важни тези:

1. В началото на 21 век са налице признаци за смяна в стратегическата парадигма. Светът навлиза в триполюсен модел на международни отношения с доминиращ силов компонент, базиран върху развитието и увеличаването на ядреното оръжие.
2. През второто десетилетие на 21 век е налице динамика на ракетно-ядреното противопоставяне и смяна на важни принципи и идеи в него. Централно ядро на новата парадигма са високотехнологичните системи за противоракетна отбрана.
3. Политическите елити на трите световни ядрени сили САЩ, РФ и КНР увеличават средствата за отбрана и изгражданто на нови системи оръжия. Само за 2018 г. страните от стратегическия триъгълник са планирали да изразходат за отбрана общо около или над един трилион долара. Тази тенденция не може рязко да бъде спряна, въпреки че генерира изостряне на отношенията между трите сили и оказва негативно влияние върху международните отношения.

4. Стратегическият контекст в началото на 21 век може да бъде определен като пулсиращ между стратегическа стабилност и нестабилност. Може обаче да се формулира извода, че в условията на тенденция към многополюсност на международната система, геостратегическата динамика се задава преди всичко от две глобални сили, тъй като всяка многополярност притежава едно по-динамично биполярно ядро.
5. В средно-срочна перспектива, средата за сигурност ще се развива в условията на определена, *силово* конфигурирана многополярност базирана върху:
 - а) силово базирано двуполюсно стратегическо съперничество между САЩ и РФ и

б) икономически фокусирано биполярно съперничество между САЩ и Китай

2.Монографията „Стратегическата стабилност“ (София 2014 г., 276 стр.) изследва изключително важен етап в стратегическите отношения на глобалната сцена, започнал в първите години след края на Студената война. Известно е, че през Студената война двете световни ядрени суперсили САЩ и Съветския съюз установиха строг контрол върху ракетно-ядрените си потенциали, подписаха серия от двустранни договори за взаимен контрол и доверие и, в крайна сметка, мирът на планетата бе опазен. Почти веднага след края на биполярния модел САЩ стартираха разработването на радикално нова в технологично отношение система – за Глобална противоракетна отбрана. В периода 2004 – 2012 г. започна развърщането на системата и позиционирането на главните ѝ елементи. Според замисъла си Глобалната ПРО на САЩ трябва да развие капацитет да отрази всеки един пуск на междуконтинентални балистични ракети с голям, над-среден, среден, над-малък и малък обseg. Постепенно Русия (РФ) започна изграждането на подобна система. Тази ситуация започна да оказва влияние върху международните отношения и, в частност, върху отношенията между Москва и Вашингтон. Монографията си поставя следните изследователски задачи:

- ✦ Да оцени мястото на системите за ПРО в съвременното военно съперничество;
- ✦ Да изследва отношението на новата система към стратегическата стабилност като установи дали с въвеждането на Глобалната ПРО се нарушава стратегическата стабилност между двете ядрени суперсили САЩ и РФ;
- ✦ Като изследва целият комплекс от нови елементи в архитектурата на Глобалната ПРО да оцени дали тази система не излиза въвн от границите на парадигмата на Студената война;
- ✦ В контекста на създаването от САЩ и РФ противоракетни системи да прецени целостта на *парадигмата на съдържането* и, по-точно, дали новите системи за ПРО изместват парадигмата на Студената война, като генерират друг тип стратегически отношения и, респективно, нов тип разбиране за съвременната война;
- ✦ Като изследва базовите теоретични идеи, заложи в изграждането на свършено нови противоракетни системи, да оцени стратегическите отношения САЩ – РФ;
- ✦ Като изследва еволюцията на системите за ПРО, създадени в периода на Студената война да оцени новите системи за ПРО и определи тяхното влияние върху двустранните стратегически отношения САЩ – РФ;
- ✦ Да изследва влиянието на системите за ПРО върху класическата теория за ядреното възпиране и принципите на Макнамара, върху които бе построен моделът за ядрено съдържане (възпиране) през Студената война;
- ✦ Да изследва геополитическата релевантност на днешните системи за ПРО и геостратегическите последици от тяхното изграждане и функциониране за международната сигурност и международните отношения.

В изпълнение на така поставените изследователски задачи монографията е структурирана в пет основни глави, Въведение и Заключение.

Въведението (с.13-32) изследва процесите на стратегическо съперничество, непосредствено след края на Студената война. Анализът формулира *тезата*, че САЩ и Руска Федерация (РФ) са световните ядрени сили, които продължават да доминират средата за сигурност. Аргументите за този извод са следните:

- 1) Влиянието на САЩ и РФ върху световната политика в първите години след Студената война продължава да е най-значимото в сравнение с влиянията на останалите регионални и глобални сили
- 2) В геополитически план двете държави са отлично разположени на глобуса и това допълнително усилва военната им мощ
- 3) Въпреки завършилата Студена война нито САЩ, нито Русия са променили своите глобални амбиции
- 4) Въпреки появата на нови и амбициозни в геополитически, политически, икономически и военен план държави „през следващите две десетилетия... именно САЩ и Русия ще продължат да бъдат онези две страни, от чието поведение на международната сцена във висока степен ще зависят важни тенденции и процеси“ (виж: стр. 24 - 27, Въведение)

Глава първа (стр. 32-75) изследва стратегическата среда и средата за сигурност в първите години след Студената война. Главният компонент на средата, т. нар. стратегически контекст показва интересна еволюция в сравнение със средата от края на Студената война. Първо, налице е промяна на принципите на стратегическото съперничество; второ, американците лансираха широка експертна и политическа дискусия относно валидността на принципите за ракетно-ядрено сдържане, формулирани от Робърт Макнамара, което ги доведе до ново разбиране за „стратегическа стабилност“. Централното теоретично ядро на това разбиране е идеята за развитие на противоракетна отбрана като базов елемент на сдържането (deterrence). Главата завършва с теоретична критика на теорията на Макнамара, възприета и от Съветското ръководство през Студената война, че противоракетните отбрани увеличават надпреварата в ядреното въоръжаване. Формулиран е

изводът, че именно принципите в теорията на Макнамара, са довели до непрекъснато нарастване на потенциалите и по този начин са генерирали стратегическа несигурност.

Глава втора (с. 75-125) изследва еволюцията на създадените през Студената война от САЩ и Съветския съюз системи за ПРО. Анализирани е тяхната роля в доктрините за национална сигурност на двете държави, както и ролята им в стратегическия баланс. В края на главата (с.121) са анализирани военните бюджети на ядрените държави 10 и 20 години след Студената война, а така също военните бюджети до издаването на монографията (2014 г.). Изводът е, че отново, въпреки завършилата Студена война, е налице бавно, но стабилно покачване на разходите за отбрана. Структурата на тези военни бюджети обаче е различна за отделните ядрени сили. Така например, американските военни бюджети през всички тези години се изразходват предимно за изследвания в областта на създаването, конструирането и изпитанията на високотехнологични системи за ПРО, докато бюджетите на всички останали ядрени държави са насочени предимно към количествено увеличаване на ядрените заряди.

Глава трета (с. 125-158) прави преглед на състоянието на стратегическите ядрени комплекси на САЩ и РФ. Анализирани са тенденциите в развитието на стратегическите ядрени сили на двете държави.

Глава четвърта и Глава пета (с.158-247) изследват състоянието на противоракетните системи на САЩ и РФ към 2012-2013 г. Тук е формулирана централната теза на изследването в тази монография: системите за противоракетна отбрана представляват пробив в парадигмата на ядреното съдържане и поставят началото на нов етап в стратегическите отношения на световната сцена. Централен елемент в този етап, ще бъде капацитетът на отделните държави за конструиране, изграждане и развързване на високотехнологични системи за ПРО и интегрирането им във военната мощ на страните, способни да

конструират, изградят и развърнат подобни свръхтехнологични комплекси за отбрана.

Заклучението (с. 247-254) формулира определени изводи, следващи анализа в петте глави. Най-важният от тях е, че през втората ядрена епоха, стратегическото съперничество не само не затихва, но постепенно набира скорост, като вече е налице свършено нов компонент в неговата структура – изграждането на високотехнологични противоракетни системи – „Глобална система за ПРО“ на САЩ и „Система за Въздушно-космическа отбрана“ на РФ. Отново е подчертана тезата, че стратегическото съперничество е пред нов етап, в който системите за противоракетна отбрана ще играят много значима роля. Най-важното теоретично следствие от тази теза е, че сме на прага на смяна на парадигмата на класическото ядрено възпиране, валидно за периода на Студената война. Главният геополитически извод се изразява в скептицизма на автора, че конфликтността и кризите ще продължат да действат на международната сцена, а съперничеството ще става все по-софистицирано и скъпо, тоест разходите за отбрана ще продължават да растат. В заключението са формулирани два възможни сценария относно развитието на стратегическата стабилност в контекста на изграждането на високо-технологични системи за ПРО. *Сценарий 1(ВКО)* (с. 252 - 253) прогнозира, че Русия, макар и с определено закъснение, ще компенсират през следващите години изоставането си от САЩ в областта на противоракетните системи и по този начин преди или около 2030 г. ще постигне паритет със САЩ. *Сценарий 2 („Нова Студена война“)* (с. 253-254) посочва: „Ако Русия не е в състояние да проектира и построи собствена система за ПРО, подобна на американската, тя ще заложи на ракетно-ядрената си програма и превъоръжаването. Ще последва ускорено изграждане, по сценария на Студената война (!), на нови атомни подводници, стратегически бомбардировачи, МКБР, нови системи конвенционално оръжие, тясно обвързване на икономиката с военнопromишления комплекс и пр. Реципрочният отговор на този курс от страна на НАТО и Запада ще бъде все по-голямата изолация на Русия. От световните технологии, от световните пазари, от индустриално-

развитите световни центрове... “ (с. 254). Монографията завършва с умерено скептичния извод, че „през следващото десетилетие човечеството едва ли би могло да разчита на нещо повече от един бавно ескалиращ стратегически и ценностен скептицизъм“ (с.254).

Монографията бе предадена за печат през май-юни 2014 г. Днес четири години по-късно, се изпълняват едновременно почти всички базови елементи и на двата формулирани сценария.

По-важни научни приноси:

- ✚ За първи път в България е изследвана комплексно стратегическата стабилност, като централно понятие на ядреното възпиране;
- ✚ За първи път в българската (дисертационна, монографична, студийна и статийна) литература е изследвана теорията на Р. Макнамара за ядреното възпиране и свързаните с нея принципи и суб-теории за баланс на силите през Студената война;
- ✚ Изследвана е еволюцията на системите за ПРО на САЩ и Съветския съюз през Студената война. Аргументирана е тезата за погрешното игнориране на противоракетните системи като компонент на възпирането.
- ✚ За първи път в България е проведено изследване на теорията за стратегическата стабилност. Методологически, стратегическата стабилност за първи път е изследвана в контекста на реалностите след 1989 г., т.е. в парадигмата на идеите за създаване на високотехнологични системи за ПРО, а не в условията на количествен ядрен паритет (Студената война).
- ✚ За първи път е изследвана системата за глобална ПРО на САЩ и системата за ВКО на РФ.

В монографията са аргументирани следните по-важни тези:

1. В началото на новото столетие е налице пробив в парадигмата на ракетно-ядреното съдържане. Налице е качествено нов компонент на съдържането: създаването на високотехнологични системи за ПРО. Новият компонент влияе върху отношенията между ядрените сили

като променя представите, теориите и идеите, доминирали Студената война.

2. Стратегическата наука се намира в период на преход от парадигмата на Студената война към парадигмата на света след Студената война.
3. Настъпилите нови промени сменят теоретичното ядро на централната теория за ядрените отношения между световните сили - теорията за стратегическа стабилност.
4. Промените в стратегическата парадигма водят до дълбоки промени във военните доктрини и стратегиите за национална сигурност
5. Стратегическото съперничество в контекста на преход от една към друга парадигма получава нови, различни от периода на Студената война, параметри.

II. Студии

1.Крим: геополитически последици, сценарии и перспективи. Сп. Политологични изследвания, Том 2. Университетско издателство „П. Хилендарски“, Пловдив, 2015 г.

Студията изследва геополитическите последици от анексирането на Кримския полуостров за отношенията на Русия със Западните либерални демокрации. Главната теза, около която е построено изследването, е, че анексирането на Крим ще се превърне в дългосрочна пречка пред тези отношения, тъй като нито РФ, нито Западните демокрации са в състояние еднозначно да решат конфликта. Студията аргументира, че става дума за тежък геополитически сблъсък, в който и двете страни участват като базират своите стратегии върху сходни геополитически аргументи, които стратегии като Збигнев Бжежински определят по следния начин: „Украйна е ключова геополитическа зона... Без Украйна Русия престава да бъде Евразийска империя“. В студията са разработени три прогнозни сценария за развитието на конфликта. Първият, за следваща нарастваща конфронтация на РФ със Запада, генерирана от анексирането на Крим

(с. 18 - 22). Вторият, за възможно излизане на Украйна от сферата на влияние на Москва (с. 22 - 25). Третият сценарий анализира възможностите РФ да изгради т.нар. Евразийски съюз, като алтернатива на Западните либерални демокрации.

2. “Krimnash”: Is the Cold War Over? In: Open Access Library Journal, 2016 N 3.

Студията изследва последиците за международните отношения от анексирането на Крим. Тезата е, че задълбочаващата се украино-руска криза ескалира отношенията между РФ и Западните либерални демокрации. Същевременно тя активира определени реминисценции от Студената война, като се връща към дипломатически и геополитически подходи, типични за периода преди 1989 г. В края на анализа е направена оценка, че печелившата за РФ позиция е свързана с излизането от тази тежка криза посредством следването на дипломатическа стратегия, насочена към рязко подобряване на отношенията на Москва с Европейските либерални демокрации. Самата криза Москва би могла да разработи като стратегия именно за такова сближаване с ЕС, за което Кремъл и Русия притежават определени цивилизационни и солидни геополитически, икономически и политически предпоставки. Изборът на Русия би решил една дълбока дилема, стояща в продължение на векове пред руските владетели и лидери: на Изток и Евразия, или на Запад, като близък партньор на либералните демокрации следва да планира своето бъдещо развитие Русия.

3. Американско-руските отношения в първите години след Студената война. Философски студии, София 2013, част 5

Според теорията на геостратегическия анализ след всеки глобален конфликт настъпва т. нар. стратегическа пауза. Това е времето на адаптация на световните сили към нововъзникналия геополитически контекст. Именно през това време големите геостратегически играчи ре-дефинират своите жизненоважни интереси в условията на новите политически, военни и геополитически реалности. Казано иначе, в този период, който продължава около 25 години, световните сили се адаптират

към възникващия нов световен ред, следващ по дефиниция, интересите и приоритетите на победителя в световния конфликт. Студията изследва стратегическата пауза след края на Студената война и политиките на Вашингтон и Москва през този неголям времеви отрязък. Тезата, която текстът аргументира е, че САЩ и Русия, под влияние на огромното напрежение от края на Студената война, изпаднаха в плен на две еднакво погрешни взаимни оценки и илюзии. Илюзиите попречиха на възможно, по-тясно партньорство между двете ядрени суперсили, като вместо него поставиха началото на бавно ескалиращо през следващите години стратегическо съперничество помежду им. Иначе казано, „в периода на стратегическата пауза след Студената война, на практика бяха минирани съществуващите предпоставки за стратегическо партньорство“ (с. 97). Последното изразява втората важна теза, аргументирана в тази студия.

III. Статии.

1. Северно-Корейската ядрена програма и отношението ѝ към сигурността в Източна Азия. Сп. Политологични изследвания, Том 1. Университетско издателство „П. Хилендарски“, Пловдив, 2013 г.

Статията е публикувана през 2013 г. и изследва Северно-Корейската ядрена програма в един по-ранен етап на развитие (2010 - 2013 гг.), когато все още бе възможно международната общност да се намеси по-решително и единно, за да бъде замразено развитието на военния ядрен проект на Пхенян. Изследването стига до следните по-важни изводи. *Първо*, „няма никакви признаци, че севернокорейският режим ще преустанови своята ракетноядрена програма. Нещо повече,... ядреното оръжие ще продължи да бъде ключов елемент на севернокорейската стратегия за национална сигурност“ (с. 99). *Вторият извод* е, че международната общност не е в състояние да спре ядрената програма на Северна Корея, поради което е много вероятно други авторитарни режими, подобно на севернокорейския, също да стартират свои ядрени програми за военни цели. *Трето*, „малко вероятно е да бъде планирана и осъществена военна операция за преустановяване на севернокорейската

програма“ (с. 99). *Четвърто*, развитието на нови ядрени програми за военни цели в Източна Азия... ще изостря през следващите години военното и политическото съперничество в този днес най-динамичен в икономическо отношение регион. Статията прогнозира четири възможни сценария за развитие на севернокорейския проблем и изследва вероятността на всеки от тях (с. 100 -102). Първият (worst case scenario) прогнозира „ескалиране на програмата до създаването на междуконтинентална балистична ракета“ (с. 100). Тази прогноза днес, пет години по-късно е реализирана на 100% - Пхенян притежава няколко междуконтинентални балистични ракети с над-среден обseg (upper intermediate) в оперативна готовност. Този сценарий е с най-тежки геополитически последици. Изследването води до извода, че реализирането на този сценарий ще формира регионален „биполярен модел на сигурността в зоната на Корейския полуостров с два полюса: САЩ – Япония – Южна Корея, от една страна; Китай – Северна Корея – Виетнам - от друга страна“ (с.101).

2. „Украинската криза: геополитически последици и възможни сценарии“. В: Сборник доклади „Времена на несигурност и рискове: възможности и перспективи на развитие“. ПУ „П. Хилендарски“, Пловдив, 2015 г.

Статията представлява доклад, изнесен на международна конференция на ФИСН, посветена на 20 годишнината от основаването на факултета. Текстът е фокусиран върху руската външна политика като интерпретира главните опции пред нея във връзка с концепцията на президента Вл. Путин за изграждането на Евразийски съюз около Русия. Приведени са аргументи срещу капацитета на РФ да изгради такъв съюз като алтернатива на Западните либерални демокрации.